

besti lluertera / que se gita de tots costats», Saisset (Perpiny., 11). *Enlluertar*, que hom explica ambigua-ment per «enlluernar intimidant»: «allargà pel verd de l'herba, dos clavillans d'una finor de porcel·lana i dos poquets com de neu fosa, que *enlluerta-* 5 *ren* el vaquer com si hagués aparegut l'estrella de l'alba», Ant. Cayrol (Cont. Cerd., 56). — 5 Anàloga-ment it. *lucerto*, sobreselvà *luschard*, engad. *lüt-scherna*. Formes semblants degueren tenir certa extensió baix-aragonesa i mossàrab: d'on el collectiu 10 arag. *Locertales* (> *Los-Certales*). I en mossàrab valencià *loçertale* > *loçortiale* es degué canviar en *El Xortal* (*çortál*), en diversos llocs noms de lloc Dellà Xuquer, nom de terres seques i rocoses (un cap a Benissa, un a Moixent arran del límit amb Ènguera 15 i la Font de la Figuera etc.). — 6 En efecte, a això s'han inclinat després Kuiper (*Proto-Munda words in Skr.*, 112) i d'altres, fins Mayrhofer, encara vacil·lant veg. el seu *Kurzgef. Altind. Et. Wb.* III, 85. — 7 A afegir-hi encara, en posició una mica a part, el 20 tipus LACRIMŪSA 'sargantana', que avui s'estén per Provença i domini provençal, estudiat per Jud, BGPSR XI, 14, i AntThomas, *Rom* XXXV, 180 (REW, 4826), que arriba fins al Baix Ròine: «Lou Mèstre t'a fa *lagramuso*? / Tèn-te siau dins toun as- 25 clo nuso, / béu toun rai de soulèu, e fai toun grama-cí», *Mireio* VII, 161; «coume un rabai de *lagramuso*» (trad. «lézards gris»), *Calendau* X, 40.6. Veg. encara NOIA de serp (*anull, angolt, ragolt*). — 8 *Fes de parrell* 'fes juntament'? O més aviat *sarments de* 30 *pa<r>re<l>la*, derivat de *parra*, elidit *sarments de parrell' e de ---?* Un masculí *parrell* també fóra possible (de fet existeix, amb sentit no ben igual, veg. *PARRA*). — 9 Any 1466, Receptari valencià de Micer Joan (BABL VII, 434), i veg. infra, *fardatxi-* 35 *na*. — 10 Capçanes, Masroig, i junt amb *llangardaix*, a Porrera, Torroja, El Lloar i Ascó; Gandesa (Amades, butll. *Excursions*, 285); a Margalef, Bellmunt, Morera, Ulldemolins etc., ja no. — 11 A l'Aragó sembla ser bastant general: a Calatayud (AORBB 40 I, 35); me'l donen com a usual en els afores de Saragossa (1935); i d'allà deu haver arribat a gent castellanitzada de Panticosa (RLIR XI, 236). A la Pue- 45 bla de Ijar diuen *fardábo* (BDC XXIV, 170), amb el tractament aragonès, no mossàrab, *θ*. També hi ha 45 *fardacho*, *-acha*, en murcià amb el sentit translàtic de «mujer harapienta, mujer mala» (GaSoriano). D'altra banda, la *f* apareix convertida en aspiració muda en alguns parlars xurros: Alcúdia de Beo (1965), Villar del Arzobispo (Llatas); Gulsoy va 50 sentir-ho a Argelita. En fi el *h* com en altres arabismes aragonesos (cf. *Algama*, variant d'*Albama*) localment va donar *gardacho* a Tarazona (AORBB I, 35), a Àlaba (Baráibar, s. v.) i en el navarrès de Liédena (BDC XXIV, 173), Roncal, Zaraitze i altres 55 localitats veïnes (Alvar, *Arch. Fil. Arag.* VIII, 25). — 12 El mot presenta nombroses variants: *hardún* «la-certa» (RMA., pp. 86, 448), *hardon* «lagarto, cama-león» (PALC., pp. 289, 136), que Dozy (*Suppl.* I, 268) transcriu *hardáun; hiráun i hirdáun* «a small

reptile resembling the chameleon; in the present day any lizard» (Lane, 545); *hiráun* «lézard gros» (Belot); *hardún* «lagarto» (Lerchundi); *hardún* «reptile noir avec piquants sur la queue et sur le dos» (emprat modernament a Palestina: Fagnan); el diminutiu es troba en Abenbeclarix, segons Dozy (I, 332), que proposa de vocalitzar *huráidín*. — 13 1962, i de fet hi ha un veinadet agregat *El Fardáco* ('09 × '40 en el mapa). — 14 Pertot arreu sona amb *v* i amb *ç*, quasi pertot *sa*; *serváco* només a Tavernes, Gallinera i Tàrbena, i vaciàlaven entre les dues formes a Agres, i al Nord, a Xodos; *serdáco* i *sardáco* a Maials. — 15 Vegeu Michel Lejeune, *Phonétique du Mycénien et du Grec Ancien*, §§ 24, 44. — 16 També hi podia ajudar la repugnància de l'àrab per tals grups, d'on LAVACRUM > *Llavarco* de Fórnoles, CASTRARE > castellà *escarzar*, SALISCATRUM > *jaguarzo* etc. — 17 És sabut que és l'enorme desenrotllament d'aquestes llegendes i mites el que ha fet que, en certs medis de l'Església romana (no, però, en la grega ortodoxa), s'hagi demostrat fredor per a la devoció popular pel culte de Sant Jordi. No ens hem de mostrar pedants en aqueixos mites, quant a la naturalesa de la bèstia. El Drac ha estat per als uns un enorme serpent, per a d'altres un animaló com la sargantana (cat. *dragó*), per al poble sovint una aranya gegantesca (recordem la nostra dita popular *Sant Jordi mata l'aranya*), per a la majoria un llangardaix d'ales i membres ingents. — 18 Sens dubte és un mot d'algun lèxic clàssic i fins recollit per Dozy (I, 265), de narrador nascut a Basra; *hirbáya* a Síria (Mohit), *hirbá'* i *harbá'* traduït per RMA. (85, 591); i usat, pel Harirí (1143), pel ll. *stellio* (espècie de llangardaix) i pel cat. *dragó*. Que hi pot haver confusions entre el camaleó i el llangardaix, es demostraria si *hardón* significués també «camaleón», segons PALC (p. 136), però com que afegeix «espècie de lagarto», és una definició de força ben dubtosa; també n'inspiren, per altres raons, les dades de *hirbá'* en RMA., i les que forneix Dozy; sobretot la d'Ibn al-Khatib, car aquest és en unes obra de llenguatge totalment artificioses. Veg. els detalls que afegeixo sobre això en la nota 2 de l'article FARDACHO del DECH. En conclusió és molt dubtós que *hirbá'* vagi usar-se en l'àrab d'Espanya (manca en PALC etc.); i més, que coincidís amb el sentit de *sarvatxo*. — 19 Per a *sardonisca* i la seva variant *sardanisca*, veg. Leite de V., *Opúsc.* II, 97, i *Etnogr. Port.* II, 181; de més a més hi ha *asalagarta*, altre cas d'encreuament: aquest amb *lagarto*. El primer testimoni del mot portuguès es pot veure en un b. ll. *sardonis*, traduït per *escuerço* en el glosari castellà-aragonès de Toledo de c. 1400.

Llangarjada < *llenguarejada* (cf. bal. *mal-llengat* i no *llenguat*) *Llangasta* < *llenguada* × *llagasta* *Llangonissa*, V. *llonganissa* *Llangor*, *llangorós*, V. *llanguir* *Llangost*, *llangosta*, *llangostejar*, V. *llagosta* *Lllanguid*, *llanguiment*, V. *llanguir*